

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II,
Комунальний заклад вищої освіти «Академія культури і мистецтв»
Закарпатської обласної ради

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Transcarpathian Hungarian Institute. Ferenc Rakoczi II,
Municipal Institution of Higher Education
«Academy of Culture and Arts» of the Zakarpattia Regional Council

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ACADEMIC NOTES

Серія:
Педагогічні науки

Series:
Pedagogical Sciences

Випуск 12 (2025)
Edition 12 (2025)

Ужгород – 2025
Uzhhorod – 2025

*Друкується за рішенням вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
(протокол № 8 від 20 березня 2025 року)*

*Друкується за рішенням вченої ради Комунального закладу вищої освіти
«Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради
(протокол № 8 від 21 березня 2025 року)*

Н 34 **Наукові записки.** Серія : Педагогічні науки. Випуск 12 / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов,
О. А. Біда, Н. І. Шетеля та ін. Ужгород-Кропивницький : Видавництво «Код». 2025.
177 с.

ISBN 978-617-653-095-4

Збірник призначений для використання науковцями, викладачами, аспірантами, студентами. У виданні Наукові записки. Серія : Педагогічні науки висвітлено результати досліджень із широкого кола проблем. Збірник орієнтований на розкриття сучасних тенденцій вивчення історії освіти, мистецтвознавства, педагогіки та психології. Основна мета видання – надати можливість, насамперед, молодим вченим опублікувати результати наукових досліджень у педагогічній галузі.

Рецензенти:

Олексюк О. М., доктор педагогічних наук, професор (м. Київ).
Зорочкіна Т. С., доктор педагогічних наук, професор (м. Черкаси).

«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» (галузь знань: Освіта/Педагогіка), згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 491 від 27.04.2023.

Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах Index Copernicus, Google Scholar, WorldCat, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, публікаціям присвоюється ідентифікатор цифрового об'єкта DOI

Редколегія:

Науковий редактор:

Черкасов В. Ф.

– доктор педагогічних наук, професор Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

Заступник наукового редактора:

Біда О. А.

– доктор педагогічних наук, професор Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

Відповідальний секретар:

Агій Я. Ю.

– кандидат економічних наук, доцент Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

Редакційнаколегія:

Анточ Д. І.

– кандидат психологічних наук, доцент, Тираспільський державний університет, Кишинів, Республіка Молдова

Гундаренко О. В.

– кандидат філологічних наук, старший викладач Жилінського університету, Словаччина

Клім-Клімашевська А.

– доктор педагогічних наук, професор Природничо-гуманітарного університету в Седльцах, Республіка Польща

Кучай Т. П.

– доктор педагогічних наук, професор Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

Кучай О. В.

– доктор педагогічних наук, доцент Національного університету біоресурсів і природокористування України

Полубоярина І. І.

– доктор педагогічних наук, професор Київської муніципальної академії музики ім. Р. М. Глієра

Смирнова Т. А.

– доктор педагогічних наук, професор Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

Марусинець М. М.

– доктор педагогічних наук, професор, директор департаменту освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської обласної державної адміністрації

Мозгальова Н. Г.

– доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Хусайнова Г. А.

– кандидат педагогічних наук, професор Казахського національного університету мистецтв м. Нур-Султан

Чистякова Л. О.

– доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Чичук А. П.

– доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології, Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

Шайгозова Ж. Н.

– кандидат педагогічних наук, доцент Казахського національного педагогічного університету імені Абая

Шандрук С. І.

– доктор педагогічних наук, професор Української державної льотної академії

Шетеля Н. І.

– доктор педагогічних наук, професор Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

Щолокова О.П.

– доктор педагогічних наук, професор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Статті подано в авторській редакції

ISBN 978-617-653-095-4

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, 2025

© Комунальний заклад вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради, 2025

*Published by the decision of the Academic Council of the Transcarpathian Hungarian
Institute named after Ferenc Rakoczi II (Minutes № 8 of 20 martha 2025)*
*Published by the decision of the Academic Council of the Communal Institution of Higher Education
«Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council (Minutes № 8 of 21 martha 2025)*

A 34 **Academicnotes. Series:** Pedagogical Sciences. Edition 12 / Ed. board: V. F. Cherkasov,
O. A. Bida, N. I. Shetelya, etc. Uzhhorod-Kropyvnytskyi: Publishing house «Kod», 2025.
177 p.

ISBN 978-617-653-095-4

The collection is intended for use by scientists, teachers, graduate students, and students. In the publication Scientific Notes. Series: Pedagogical sciences highlights the results of research on a wide range of problems. The collection is aimed at revealing modern trends in the study of the history of education, art history, pedagogy and psychology. The main purpose of the publication is to provide an opportunity, first of all, to young scientists to publish the results of scientific research in pedagogical fields.

Reviewers:

Oleksyuk O. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kyiv).
Zorochkina T. S., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Cherkasy).

«Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences» is included in the List of Scientific Professional Publications of Ukraine, category «B» (field of knowledge: Education/Pedagogy), Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 491 of 27.04.2023

The collection is registered in the international catalogues of periodicals and database Index Copernicus, Google Scholar, World Cat, National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky, publications are as signed a DOI digital object ID

Editorial Board:

Academic editor:

Cherkasov V. F. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Communal Institution of Higher Education «Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council

Deputy scientific editor:

Bida O. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Transcarpathian Hungarian Institute Ferenc Rakoczi II

Executive Secretary:

Agiy Ya. Yu. – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Communal Institution of Higher Education «Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council

Editorial board:

Antoci D. I. – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Tiraspol State University, Chisinau, Republic of Moldova

Gundarenko O. V. – Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer, University of Žilina, Slovakia

Klim-Klimashevska A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Natural-humanitarian University of Siedlce, Republic of Poland

Kuchai T. P. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Transcarpathian Hungarian Institute Ferenc Rakoczi II

Kuchay O. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Poluboyarina I. I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Kiev Municipal Academy of Music. R. M. Gliera

Smirnova T. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Communal institution of higher education «Academy of culture and arts» of the Transcarpathian Regional Council

Marusinets M. M. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Director of the Department of Education and Science, Youth and Sports of the Transcarpathian Regional State Administration

Mozgalova N. G. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky

Khusainova G. A. – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor of the Kazakh National University of Arts in Nur-Sultan

Chistyakova L. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Central Ukrainian State University named after Volodymyr Vynnychenko

Chichuk A. P. – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakoczi II

Shaigozova Zh. N. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Kazakh National Pedagogical Abay University

Shandruk S. I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, of the Ukrainian State Flight Academy

Shetelya N. I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Communal Institution of Higher Education «Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council

Shcholakova O. P. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanova

The article is submitted in the author's edition

ISBN 978-617-653-095-4

© Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakoczi II, 2025

© Communal Institution of Higher Education «Academy of Culture and Arts» of the Transcarpathian Regional Council, 2025

ЗМІСТ

БІДА Олена Анатоліївна, ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна, ОСЕРЕДЧУК Ольга Анатоліївна, НІКОЛАЄСКУ Інна Олександрівна
 ЗНАЧЕННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
 СФЕРИ «ЛЮДИНА-ЛЮДИНА» В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ 8–12

ІВАНОВА Вікторія Вікторівна
 МОТИВАЦІЯ ТА ДЕМОТИВАЦІЯ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
 СПЕЦІАЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ, ПРИЧИНИ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ 13–19

КОЗИР Алла Володимирівна, ХОРУЖА Олена Вікторівна
 РОЗВИТОК МУЗИЧНОГО СЛУХУ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ
 НА ОСНОВІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ 20–24

МАРУСИНЕЦЬ Мар'яна Михайлівна, ЧЕГІ Тіберій Тіберійович
 ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
 КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ 25–30

МАСЛОВ Валерій Сергійович
 ПІДГОТОВКА КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ КУЛЬТУРИ: ОСОБИСТІСТЬ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ.. 30–35

ОРОС Ільдіко Імрїївна, КУЧАЙ Тетяна Петрівна, ЧИЧУК Антоніна Петрівна
 РОЗВИТОК ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРІ 36–41

СИЛАДІЙ Іван Михайлович, МАРИНЕЦЬ Надія Василівна, ШОВШ Катерина Степанівна
 ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЦЕНТРУ
 ІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ, ЯК КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ 42–47

СМИРНОВА Тетяна Анатоліївна
 ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ З КНР НА ЗАНЯТТЯХ З
 ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВИХ ДИСЦИПЛІН 47–53

ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович
 ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ
 ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ-ВИКОНАВЦІВ У МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ 53–59

ШЕТЕЛЯ Наталія Ігорівна
 ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
 ГАЛУЗІ «КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО» 60–65

ГАРБУЗЕНКО Лариса Володимирівна, ГЕРАЩЕНКО Богдан Олександрович, ТКАЧЕНКО Роман Сергійович
 ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНОГО РИСУНКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
 ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА 65–70

ЗАДКОВА Олена Володимирівна
 ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ
 ОСВІТИ НА ОСНОВІ МЕТОДІВ ПРОДУКТИВНОГО НАВЧАННЯ 70–74

КОЗІЙ Ольга Борисівна
 ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО РОЗРОБКИ СИСТЕМИ ВПРАВ ДЛЯ РОБОТИ З ТЕКСТАМИ В ПРОЦЕСІ
 ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»
 НА ЕКОНОМІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТУРИЗМ» 75–79

КУЛІКОВА Світлана Вікторівна
 КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ УСТАНОВ
 СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ 80–87

МАРСЄВ Дмитро Анатолійович
 ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ 87–93

МИМРИК Михайло Романович
 ВИРАЖАЛЬНО-ЗМІСТОВИЙ ЕТАП ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ
 ГЕРМЕНЕВТИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ НАБУТИХ ЗНАТЬ 94–99

УДК 37.091.3:378.147:37.011.3

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2025.12.013

ІВАНОВА Вікторія Вікторівна –
 доктор педагогічних наук, професор,
 професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти
 Мукачівського державного університету
 ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3954-9407>
 e-mail: vika-ivanova@ukr.net

МОТИВАЦІЯ ТА ДЕМОТИВАЦІЯ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ, ПРИЧИНИ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

**ІВАНОВА Вікторія Вікторівна. МОТИВАЦІЯ ТА ДЕМОТИВАЦІЯ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ
 ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ, ПРИЧИНИ, ШЛЯХИ
 ПОДОЛАННЯ**

Стаття присвячена проблемі мотивації та демоти́вації здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю Дошкільна освіта. Підкреслено актуальність теми в контексті сучасних освітніх викликів, таких як зниження престижу педагогічних професій, емоційне вигорання студентів, наслідки воєнного стану, а також необхідність формування компетентних фахівців, здатних працювати в умовах інклюзивного, багатокультурного та динамічного середовища.

Ключові слова: мотивація, демоти́вація, здобувачі вищої освіти спеціальності Дошкільна освіта, професійна підготовка, освітній процес.

IVANOVA Victoriya Viktorovna. MOTIVATION AND DEMOTIVATION OF UNIVERSITY STUDENTS IN THE SPECIALTY OF PRESCHOOL EDUCATION: CHALLENGES, REASONS, WAYS TO OVERCOME

The article has been devoted to the problem of motivation and demotivation of university students studying in the specialty Preschool Education. The author has emphasized the relevance of the topic in the context of modern educational challenges, such as the decline in the prestige of teaching professions, students' emotional burnout, the effects of martial law, and the need to form competent professionals capable of working in an inclusive, multicultural and dynamic environment.

The article presents an analysis of modern research in the field of motivation, which reveals the influence of external (social expectations, material incentives, the role of the teacher) and internal (the desire for self-realization, interest in the profession) factors on students' learning motivation. The author has discussed the substantive and procedural theories of motivation that help to reveal the mechanisms of its formation, in particular, A. Maslow's theory of needs and Vroom's theory of expectations.

The purpose of the study is to investigate the reasons for motivation and demotivation of students of the specialty Preschool Education on the example of Mukachevo State University. A set of methods has been used: theoretical analysis of the literature, a survey of students using the author's questionnaire, as well as description and comparison of the collected data.

The results of the research showed that motivation is a multifactorial category that affects learning success, the formation of professional competencies and readiness for the challenges of teaching. Among the key causes of demotivation are emotional burnout, formal attitude to the profession, and the mismatch between students' expectations and the realities of the educational process. At the same time, the main source of intrinsic motivation is the need for self-realization and the development of interest in the future profession.

The author emphasizes the necessity of creating favorable conditions for motivation, including the adaptation of curricula, ensuring psychological comfort and improving the quality of the educational process. The role of the teacher has been defined as central to the formation of a positive attitude of students to the profession. Particular attention has been paid to the integration

of students into the learning process, which contributes to the development of their independence, creativity and professional maturity.

Keywords: *motivation, demotivation, applicants for higher education in the specialty Preschool Education, professional training, educational process.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Здобуття майбутньої професії у закладі вищої освіти є складним і багатограним процесом, що вимагає від здобувачів високого рівня самовіддачі. Державні освітні стандарти для різних спеціальностей спрямовані на підготовку проактивного фахівця, здатного швидко адаптуватися до різних професійних ситуацій та оперативно засвоювати інновації у своїй сфері діяльності. Формування таких компетенцій неможливе без внутрішньої роботи над собою. Здобувачі мають оволодіти навичками самоосвіти, які є однією з ключових цілей навчання у закладі вищої освіти. Водночас цей процес особистісного розвитку передбачає наявність внутрішньої мотивації – усвідомленого прагнення подолати власні недоліки та розвивати здатність до самонавчання.

Особливого значення набуває питання мотивації під час навчання на педагогічних спеціальностях, тому що специфіка педагогічної освіти полягає в її високій інтенсивності, необхідності формування навичок спілкування з усіма учасниками освітнього процесу, а також високої відповідальності за власні професійні дії.

Формування якісної системи підготовки педагогічних кадрів є одним із пріоритетних завдань сучасної освіти, оскільки саме від компетентності, мотивації та професійної готовності майбутніх педагогів залежить розвиток суспільства.

Однак в останні роки спостерігається зниження популярності педагогічних спеціальностей, особливо Дошкільна освіта, серед абітурієнтів, зростання кількості студентів із низькою навчальною мотивацією та формальним ставленням до обраної професії. Серед ключових факторів, які актуалізують цю проблему, можна виокремити: зниження престижу професії педагога; емоційне вигорання; проблеми організації освітнього процесу; вплив наслідків війни.

Значущість проблеми також зумовлена соціальними викликами, що стоять перед системою освіти. У сучасному суспільстві зростає потреба у вихователях нового покоління, здатних працювати в умовах швидких змін, інклюзії та багатокультурного

середовища. Водночас рівень підготовки педагогів часто не відповідає цим вимогам, що свідчить про необхідність не лише вдосконалення навчальних програм, але й розробки системи заходів для підтримки мотивації здобувачів.

Таким чином, проблема мотивації здобувачів педагогічних спеціальностей є багатогранною. Її вирішення вимагає глибокого теоретичного осмислення, діагностики чинників мотивації та демотивації, а також розробки ефективних методів їх корекції. У контексті зазначеного, дослідження мотивації та демотивації здобувачів спеціальності Дошкільна освіта є надзвичайно актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості мотиваційної сфери здобувачів вищої освіти висвітлено у наукових студіях Г. Апалат, О. Максимової, Л. Бондар, А. Колчигіної, Р. Коробкіної, О. Невоенної, Н. Крейдун, Н. Литвинчук, Т. Лещенко, О. Шевченко, В. Галузяки, В. Клачка, І. Жадан, І. Зарубінської, К. Кальницької, С. Тимошук, О. Третяк, Л. Яворовської та інших.

Окрему увагу приділено дослідженню особливостей навчальної мотивації студентів передвищих фахових закладів освіти та закладів вищої освіти в умовах сучасних воєнних конфліктів та воєнного стану, що є надзвичайно актуальним у сучасному контексті. Цим питанням присвячені праці А. Квятковської, К. Андросович, О. Ковальнової, О. Прокоф'євої, О. Піменової та О. Гапончук. Вчені підкреслюють, що в сучасних умовах серед викладачів і здобувачів вищої освіти відбувається зміщення акценту з академічних досягнень на забезпечення підтримки та стабілізації психоемоційного стану, що значною мірою визначає специфіку мотиваційного процесу в освітньому середовищі [2], а також установлено, що воєнний стан в Україні впливає на зниження бажання до активної участі в освітньому процесі [6].

Дослідження В. Старости, присвячене вивченню динаміки мотивації навчання студентів закладів вищої освіти різних курсів, засвідчує наявність загальної тенденції щодо покращення мотивації навчання, зростання

значення показників внутрішньої та зовнішньої позитивної мотивації, зменшення показників зовнішньої негативної мотивації [7].

Особливого значення проблематика навчальної мотивації набуває у контексті формування професійних компетентностей майбутніх педагогів. Зазначена тематика є предметом досліджень А. Бугрименко, Н. Василенко, О. Видри, А. Воляннюк, В. Дуб, І. Галян, М. Михаськової, А. Струк, В. Старости, А. Говдош, В. Черноус та інших.

Ці дослідження слугують важливою основою для глибшого розуміння механізмів мотивації навчання здобувачів вищої освіти та визначення підходів до її ефективного формування в умовах сучасних викликів.

Метою статті є вивчення чинників мотивації та демотивації навчання серед здобувачів спеціальності Дошкільна освіта випускової кафедри дошкільної та спеціальної освіти Мукачівського державного університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичний аналіз літератури засвідчив, що вмотивований студент здатен оволодіти не лише фаховими та загальними компетентностями, а й сформулювати дещо більше – уміння долати труднощі заради досягнення поставленої мети [3]. У наукових дослідженнях мотивацію поділяють на два основні види:

- зовнішня (екстравертна) мотивація заснована на оцінці діяльності з боку інших. Вона включає моральні стимули (подяка, грамоти, соціальне визнання), матеріальну винагороду (зарплата, стипендія, премії, пільги) та покарання (санкції за невиконання чи низьку якість роботи). Цей вид мотивації формується під впливом зовнішніх чинників, таких як викладачі, батьки чи однолітки, і спонукає студентів до опанування навчального матеріалу.

Внутрішня (інтровертна) мотивація базується на особистій значущості виконуваної діяльності для самої людини. Її складові – особистісні цілі (саморозвиток, творчий потенціал) та навчально-професійні цілі (освіта, кар'єрне зростання, професійний розвиток). Цей вид мотивації, зумовлений власними потребами та прагненнями до самореалізації, є ключовим для успішного навчання і особистісного зростання, відповідаючи потребам вищого рівня за А. Маслоу [4].

Глибше дослідження мотиваційних чинників дає змогу виявити дві основні групи теорій, які пояснюють феномен мотивації:

процесуальні теорії (Лайман Портер, Едвард Лоулер, Джон Адамс) та змістовні теорії (Генрі Маррей, А. Маслоу, Д. Мак-Келланд та ін.). Процесуальні теорії спрямовані на з'ясування механізмів виникнення мотивації. Однією з найвідоміших у цій групі є теорія очікувань Врума, яка визначає мотивацію через взаємодію трьох компонентів:

- очікування (expectation) – передбачуваний результат, який студенти очікують за виконану роботу;

- інструментальність (instrumentality) – віра в те, що старання праця приведе до отримання ціннішого результату;

- валентність (valence) – суб'єктивна значущість очікуваного результату для конкретної особи.

Мотивацію у цій теорії можна виразити формулою:

$$\text{Мотивація} = \text{Очікування} \times \text{Інструментальність} \times \text{Валентність}.$$
 Це означає, що мотивація зростає, якщо всі три компоненти мають високу оцінку. Наприклад, студент, який бачить зв'язок між зусиллями у навчанні, отриманням високих оцінок та перспективами майбутньої кар'єри, матиме вищу мотивацію до навчання.

Змістовні теорії зосереджені на аналізі природи та характеристик різних мотиваційних чинників. Класичною моделлю цієї групи є теорія потреб А. Маслоу, яка описує мотивацію через ієрархію потреб. Згідно з цією теорією, задоволення базових потреб є передумовою переходу до задоволення вищих потреб. У контексті здобувачів вищої освіти, наприклад, задоволення базових фізіологічних і психологічних потреб (комфортні умови навчання, фінансова підтримка, безпека) створює основу для розвитку вищих рівнів мотивації, таких як прагнення до самореалізації.

Обидві групи теорій є важливими для розуміння мотивації здобувачів педагогічних спеціальностей. Теорії процесу допомагають розробити стратегії мотивації, що враховують очікування та цінності студентів, тоді як теорії змісту сприяють виявленню ключових потреб, які слід задовольнити для підвищення ефективності освітнього процесу.

Звідси випливає, що без задоволення базових і психологічних потреб студентів формування внутрішньої мотивації до навчання та особистісного зростання неможливе. Таким чином, можна побачити роль ЗВО, сім'ї та викладачів у формуванні мотивації у здобувачів – створення сприятливих умов (як фізичних, так і психологічних) для формування у студентів необхідної як їм самим,

так і всьому суспільству в цілому мотивації до навчання.

Погоджуємось з думкою В. Кириченко та О. Лавринюк, що провідну роль серед зовнішніх мотиваційних чинників відводять викладачам [4], саме від того, як викладач зможе знайти індивідуальний підхід до студентів, від його власного ставлення до дисципліни, яку він викладає, і до майбутньої професії студентів загалом залежатиме те, чи сприймуть студенти прагнення до професійного й особистісного зростання, чи ні. Роль викладача у ЗВО полягатиме в тому, щоб допомогти студентам, які вже володіють деякою усвідомленістю, сформувані високоморальне прагнення до вдосконалення себе як особистості. Лише в цьому разі студент буде вмотивований на набуття та освоєння нових знань і вмій. Що особливо актуально для студентів педагогічних спеціальностей, оскільки їхня майбутня професійна діяльність безпосередньо пов'язана з навчанням і розвитком інших. Вихователь не лише передає знання, а й формує особистість вихованців, що потребує постійного вдосконалення, адаптації до змін та здатності генерувати нові ідеї.

Однак у будь-якому разі продуктивність та успішність кожного студента в навчальних справах визначатиметься його внутрішнім прагненням, внутрішньою мотивацією, що може мати різний характер.

Якщо говорити про внутрішні спонукальні мотиви, то серед їх складових виділяють залученість, цікавість, очікування від майбутньої професії, виклик самому собі. Інші автори серед внутрішніх складових мотивації виокремлюють пізнавальні мотиви (прагнення до набуття знань), прагматичні мотиви (бажання мати високу заробітну плату), естетичні мотиви (одержання задоволення від самого процесу навчання й самовдосконалення), соціальні мотиви (почуття обов'язку й відповідальності перед суспільством) [5].

Серед основ навчальної мотивації виокремлюють когнітивні мотиви навчання, які породжуються самим процесом і пов'язані зі змістом і процесом навчання та соціальні мотиви навчання, які пов'язані із взаємодією студента з навколишнім соціальним середовищем, не пов'язаним з освітнім процесом. Додатково когнітивні мотиви поділяють на широкі когнітивні мотиви (прагнення до нових знань); навчальні когнітивні мотиви, пов'язані із засвоєнням способів навчання; самоосвіта (самовдосконалення методів навчання тими, хто навчається). Усі ці мотиви, на

нашу думку, сприяють виникненню «мотиву досягнення», що містить у собі прагнення здобувача до успіху в навчанні – бажання та здатностей досягнення більш високих результатів у порівнянні з уже наявними.

Таким чином, можна виокремити низку шляхів підвищення мотивації до навчання здобувачів, яких можуть вжити викладачі ЗВО:

1. Вибудовування довірчих і шанобливих стосунків зі студентами на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

2. Інтеграція нових знань з попереднім досвідом, адже будь-яка інформація набуває більшої цінності у зв'язку з іншою інформацією.

3. Забезпечувати емоційний компонент у навчанні. Будь-яка інформація закріплюється у пам'яті краще, якщо підкріплюється різними емоціями.

4. Проведення тренінгів на підвищення мотивації.

5. Застосування анонімного опитування для врахування очікувань від майбутніх занять та інтересів й істинних мотивів здобувачів.

Серйозною проблемою є демотивація студентів, яка може стати суттєвим рушієм негативного впливу на їхню академічну успішність, задоволеність освітнім процесом та, у підсумку, на їхню професійну спроможність як майбутніх фахівців. Головна складність полягає у тому, що демотивація часто залишається прихованою або недооціненою до того моменту, поки її наслідки не проявляться у вигляді значного зниження навчальних досягнень або навіть у відмові від навчання.

У дослідженні А. Вакуленко та Л. Негоди демотивація визначається як явище, протилежне мотивації, яке характеризується зменшенням чи повною відсутністю бажання долучатися до конкретного виду діяльності [1].

Основними причинами демотивації, на нашу думку, є:

- відсутність чіткого розуміння професійної перспективи (низька заробітна плата вихователів, відсутність кар'єрного зростання або соціального статусу можуть знижувати інтерес до професії);

- монотонність і перевантаження освітнього процесу (надмірна кількість теоретичного матеріалу, який не має прикладного значення, демотивує студентів);

- низька якість педагогічного супроводу (відсутність підтримки з боку викладачів, недостатня інтерактивність або

авторитарність у навчанні можуть негативно впливати на студентів);

- особистісні кризи (відсутність віри у власні сили, емоційне вигорання або зовнішній тиск (з боку родини чи суспільства) часто стають причинами демотивації).

Для дослідження чинників мотивації у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Дошкільна освіта нами була використана анкета авторської розробки. Анкета розроблена на основі опитувальника, який складається з таких блоків: загальні відомості, фактори мотивації і демотивації до навчання, пропозиції щодо покращення мотивації. Опрацювання результатів проводили шляхом визначення частоти повтору ознаки серед найбільш значущих чинників мотивації та демотивації навчання. Результати, отримані за підсумками опрацювання анкет, наведено на рисунках 1-3.

Зауважимо, що кількість здобувачів, які взяли участь у дослідженні, відповідає фактичній наповнюваності груп на кожному курсі. Зокрема: перший курс – 20%, другий курс – 20%, третій курс – 33,33%, четвертий курс – 26,67%. Це свідчить про те, що всі здобувачі виявили бажання пройти анкетування. Така активна участь демонструє високий рівень зацікавленості респондентів у досліджуваній темі та підвищує достовірність отриманих результатів.

Вивчаючи відсоток свідомого вибору спеціальності отримано такі показники: так – 60%, ні – 25%, важко відповісти – 15%. Дані результати засвідчують, що більша частина студентів свідомо обирає професію, але 40% опитаних демонструють невизначеність, що може стати джерелом демотивації.

На рисунку 1 представлено ранжування виборів чинників мотивації здобувачами.

Рис. 1. Чинники мотивації здобувачів

Аналізуючи результати дослідження, представлені на рисунку 1, виявлено, що більша частина здобувачів вищої освіти (50%) домінуючим мотивом вбачають інтерес до роботи з дітьми, 40% обрали бажання здобути нові знання та вміння; 30% здобувачів мотивує перспектива стабільного праце-влаштування; 25% – професійні перспективи та кар'єрний ріст; 20% – підтримка родини та друзів; 15% – висока оцінка викладача або схвалення оточення; 10% – стипендія. Дані показники засвідчують, що домінуючі мотиви зосереджені на інтересах до професії та навчання, тоді як зовнішні стимули (підтримка оточення чи стипендія) мають менший вплив.

На питання «Наскільки Ви вмотивовані навчатися за обраною спеціальністю?» отримано такі показники: дуже вмотивовані – 35%, помірно вмотивовані – 45%; слабо вмотивовані – 15%, не відчують мотивації – 5% досліджуваних. Хоча більшість студентів демонструє достатній рівень мотивації, 20% опитаних мають низьку чи відсутню мотивацію.

Серед натхненних аспектів студентами обрано: цікаві лекції та заняття – 50% здобувачів, практична спрямованість – 40%, викладачі, які вміють зацікавити – 35%, участь у проєктах – 25%. Отримані дані демонструють, що практична спрямованість і харизматичні викладачі є ключовими факторами для натхнення студентів.

У групі опитаних студентів, за даними рисунка 2, серед демотивуючих чинників у навчанні переважають: монотонність занять – 45%; надмірна теоретизація – 40%, високі навантаження – 35%, недооцінка викладачів – 30%, невідповідність очікувань – 30%, фінансові труднощі – 25%, відсутність перспектив – 20%, низька якість викладання – 20%. За результатами визначено, що головними причинами демотивації є недостатня практична спрямованість і монотонність освітнього процесу.

Розподіл відповідей здобувачів щодо частоти відчуття демотивації в навчанні демонструє, що:

- 10% респондентів зазначають, що відчують демотивацію постійно, що свідчить про наявність серйозних проблем в організації їхнього навчального процесу або в особистій мотиваційній сфері.

- 60% студентів відповіли, що демотивація виникає у них час від часу, що може бути наслідком ситуативних труднощів, таких як складний навчальний матеріал або зовнішні фактори.

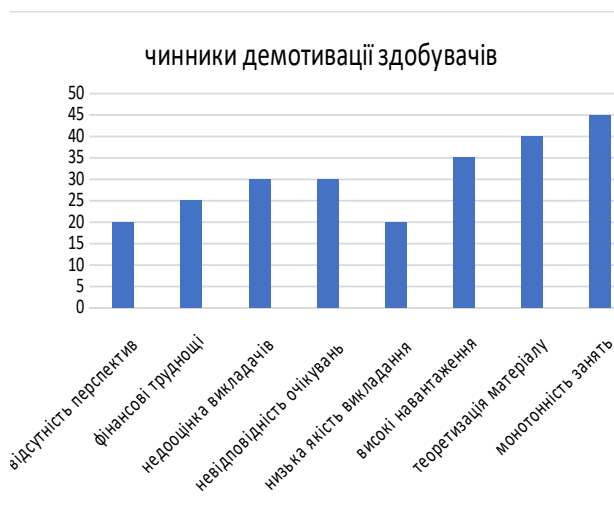

Рис. 2. Чинники демотивації здобувачів вищої освіти

- 25% рідко відчувають демотивацію, що свідчить про загальну задоволеність освітнім процесом.
- Лише 5% студентів стверджують, що ніколи не відчувають демотивації, що можна вважати позитивним результатом, проте ця група є меншістю.

Аналіз впливів стосунків із викладачами на мотивацію студентів показав:

- 55% респондентів вказали на позитивний вплив взаємин із викладачами, що підкреслює важливість професійної компетентності та емоційної підтримки з боку педагогів.
- 15% студентів відзначають, що взаємини з викладачами мають негативний вплив, що може бути пов'язано з конфліктами, відсутністю взаєморозуміння або недоліками у викладанні.
- 30% студентів вважають, що ці взаємини не мають значного впливу на їхню мотивацію, що може вказувати на нейтральне ставлення до педагогічного складу або низький рівень міжособистісної взаємодії.

Дані свідчать, що основна частина здобувачів час від часу відчуває демотивацію, і при цьому викладачі відіграють ключову роль у підтримці мотивації. Для зменшення рівня демотивації слід працювати над удосконаленням взаємин між студентами та викладачами, забезпеченням емоційної підтримки та застосуванням методів навчання, що сприятимуть підвищенню інтересу до дисциплін.

Останнім блоком анкети було питання «Що, на Вашу думку, могло б підвищити Вашу мотивацію до навчання? (оберіть до 3 варіантів)». Результати представлено на рисунку 3.

Рис. 3. Пропозиції здобувачів щодо покращення мотивації

Аналіз отриманих даних щодо факторів, які підвищують мотивацію, показує що 50% здобувачів обрали застосування інтерактивних методів у процесі навчання, 45% – участь у тренінгах, третє місце (30%) займає заохочення, 25% – підтримка викладачів, 20% – участь у проєктах, і 15% здобувачів вказали на поліпшення матеріально-технічної бази. Отже, найбільший вплив на мотивацію мають інтерактивні методи навчання та практичні заняття, що свідчить про важливість активної участі студентів в освітньому процесі та застосування теоретичних знань на практиці.

Серед найефективніших форм навчання студентами обрано: лекції з мультимедіа – 40%; групова робота – 35%, семінари та дискусії – 30%, практичні заняття – 50%; самостійна робота – 15%.

Отримані результати використані керівництвом та колективом кафедри для вироблення рекомендацій. Серед основних виділено:

- посилити інтерактивність та практичну спрямованість освітнього процесу;
- впроваджувати системи заохочення для студентів;
- проводити профорієнтаційні заходи для підвищення інтересу до педагогічної професії;
- забезпечувати підтримку та зворотний зв'язок між викладачами й студентами;
- створювати умови для участі студентів у цікавих проєктах, тренінгах та науковій діяльності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, результати дослідження засвідчили, що мотивація є багатофакторною категорією, яка впливає на успішність навчання, формування профе-

сійних компетенцій та готовність до викликів педагогічної діяльності. Серед ключових причин демотивації визначено емоційне вигорання, формальне ставлення до професії та невідповідність очікувань студентів реаліям освітнього процесу. Водночас головним джерелом внутрішньої мотивації є потреба у самореалізації та розвиток інтересу до майбутньої професії.

Розкриті теоретичні та практичні аспекти дають підстави наголосити на необхідності створення сприятливих умов для формування мотивації, включаючи адаптацію навчальних програм, забезпечення психологічного комфорту та підвищення якості освітнього процесу. Роль викладача визначається як центральна у формуванні позитивного ставлення здобувачів до професії. Особливу увагу варто приділити інтеграції студентів у процес навчання, що сприяє розвитку їхньої самостійності, творчого потенціалу та професійної зрілості.

Перспективи подальших наукових розвідок, на нашу думку, доцільно спрямувати на розробку інноваційних методів навчання, що базуються на психологічній підтримці, залученні студентів до тренінгової та проєктної діяльності й активній взаємодії з професійним середовищем тощо.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вакуленко А. І., Негода Л. О. Причини демотивації здобувачів освіти мовних спеціальностей. *Актуальні питання у сучасній науці*. № 6 (24) 2024. С. 757–767.
2. Квятковська А. О., Андросович К. А., Ковальова О. В., Прокоф'єва О. О. Особливості навчальної мотивації студентів передвищих фахових та вищих навчальних закладів в умовах сучасних військових конфліктів. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 49. Том 1. 2022. С. 178–182.
3. Кузікова С. Б., Пухно С. В. Особливості мотивації навчання студентів педагогічних спеціальностей закладу вищої освіти. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія*, Випуск 1, 2024. С. 90–94.
4. Лавринюк О., Кириченко В. Мотивація до навчальної діяльності: аналіз сучасних теорій. *Журнал соціальної та практичної психології*. 2023. №1. С. 34–39.
5. Мотивація навчальної діяльності студентів: монографія / О. Васюк та ін. Київ: Компринт, 2018. 188 с.
6. Піменова О. О., Гапончук О. М. Мотивація до навчання студентів в умовах воєнного стану.

Габітус. Спеціальні та галузеві соціології. Випуск 47. 2023. С. 36–39.

7. Староста В. І. Мотивація навчання студентів різних курсів. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*, (11), 2021. 158–173. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2021.1114>

REFERENCES

1. Vakulenko, A. I., & Negoda, L. O. (2024). *Prichyny demotivatsii здobuvachiv osvity movnykh spetsial'nostei*. [Reasons for demotivation of language students]. Kyiv.
2. Kvyatkovska, A. O., Androsovykh, K. A., Kovalova, O. V., & Prokofieva, O. O. (2022). *Osoblyvosti navchal'noi motyvatsii studentiv peredvyshchyykh fakhovykh ta vyshchyykh navchal'nykh zakladiv v umovakh suchasnykh viiskovykh konfliktiv*. [Features of Educational Motivation of Students in Pre-Tertiary and Higher Educational Institutions in the Context of Modern Military Conflicts]. Kyiv.
3. Kuzikova, S. B., & Pukhno, S. V. (2024). *Osoblyvosti motyvatsii navchannia studentiv pedahohichnykh spetsial'nostei zakladu vyshchoi osvity*. [Features of Learning Motivation Among Students of Pedagogical Specialties in Higher Education Institutions].
4. Lavryniuk, O., & Kyrychenko, V. (2023). *Motyvatsiia do navchal'noi diial'nosti: analiz suchasnykh teorii*. [Motivation for Educational Activity: Analysis of Modern Theories]. Kyiv.
5. Vasiuk, O., et al. (2018). *Motyvatsiia navchal'noi diial'nosti studentiv*. [Motivation for Educational Activity of Students: Monograph]. Kyiv.
6. Pimenova, O. O., & Haponchuk, O. M. (2023). *Motyvatsiia do navchannia studentiv v umovakh voiennoho stanu*. [Motivation for Learning Among Students During Martial Law]. Kyiv.
7. Starosta, V. I. (2021). *Motyvatsiia navchannia studentiv riznykh kursiv*. [Learning Motivation of Students in Different Courses]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ІВАНОВА Вікторія Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти Мукачівського державного університету.

Наукові інтереси: шляхи удосконалення вищої освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

IVANOVA Victoria – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Preschool and Special Education at Mukachevo State University.

Circle of scientific interests: ways to improve higher education.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2025 р.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>